

Péter püspök és rokonsága`
(Az első Szapolyaiak)

Az alábbi dolgozat nem egyháztörténeti, hanem genealógiai kutakodás eredménye: a középkor végi Magyarország legnagyobb hatalmú családjává előlépő Szapolyaiak – mindmáig rejtélyekkel teli – származását vizsgálva akadt kezembe az az 1369. évi, ismereteim szerint kiadatlan oklevél, amely kiválóan bemutatja Péter boszniai püspök (1356–1376) rokoni kapcsolatait. Az alábbiak során nem törekszem többre, mint hogy az oklevél adatainak felhasználásával bemutassam a püspök származását, ezzel szolgálva szerény adalékkal a Szapolyaiak XIV. századi történetéhez.

* * *

Péter püspök származásáról – egy 1361. évi oklevélre támaszkodva – eddig csupán annyit tudtunk, hogy testvérét Györke *comesnek* hívták.¹ Ezen információ segítségével hamar kideríthető, hogy 1351-ben már a boszniai egyház olvasókanonoka volt, és egészen 1356. évi püspöki kinevezéséig e méltóságot töltötte be.² Családjá azonosítása már komoly nehézségekbe ütközik. Engel Pál archontológiai munkájából, amely szerint Pétert 1376-ban áthelyezték a

---

¹ A dolgozat elkészítését a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj (BO/00330/07) támogatta.

¹ ENGEL PÁL: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. (História Könyvtár, Kronológiák, Adattárak 5.) I–II. Budapest 1996. (továbbiakban: Archontológia) I. 66. (40. jegyzet). A hivatkozott oklevél: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae. Collegit et digessit TADEUS SMIČIKLAS. I–XVII. Zagrabiae 1904–1984. (továbbiakban: Cod. dipl. Croat.) XIII. 169–170.

² 1351: Cod. dipl. Croat. XII. 18–20. (Testvérével, Györke *comesszel* együtt szerepel.) 1355-ben szintén Péter nevű lektorral találkozunk, aki minden bizonnyal a későbbi püspökkel azonos: uo. XII. 270. Kinevezése szerint is a boszniai egyház lektora volt: CONRADUS EUBEL: Hierarchia catholica medii aevi sive summorum pontificum, S. R. E. cardinalium, ecclesiarum antistitum series ab anno 1198 usque ad annum 1431 perducta. Monasterii 1898. (továbbiakban: EUBEL I.) 146. Korábbi pályafutása egyelőre ismeretlen. A boszniai káptalan 1332–1337 közötti számadásában szerepel egy Péter lektor, illetve egy Ábrahám fia Péter kanonok. Az előbbi az időbeli távolság miatt persze aligha a mi Péterünk. Cod. dipl. Croat. X. 60–62.

zárai érseki székre, arra gondolhatnánk, hogy a zárai de Matefari család Péter nevű tagjával azonos.³ Ez a lehetőség azonban egy véletlen tévedésen alapul: az 1376. évi pápai bullákból egyértelműen kiderül, hogy Pétert – az esztergomi érseki székre távozó de Surdis János helyére – a győri püspökségbe helyezték át, a boszniai székre a korábbi zárai érsek, Domokos került, akinek az utódja viszont valóban de Matefari Péter lett, a zárai Szent István-egyház plébánosa.⁴ Péterünk végül nem sokáig maradt Győrben, mivel a következő évben, 1377-ben már Veszprémbe került, ahol a püspöki teendőket 1378-ig – minden bizonnyal haláláig – látta el.⁵ A szakirodalom egy része – Engel munkájához hasonlóan – nem ismeri származását, pusztán Péter püspökként tesz róla említést.⁶

Egy másik, a XIX. századra visszamenő irodalmi vonulat szerint a püspök Siklói Péterrel azonosítható. Sajnos, az ide tartozó művekből nem állapítható meg, hogy milyen forrásból merítették információjukat, magam ezt igazoló adatot mindeddig nem találtam. Annyi bizonyos csupán, hogy a Siklói családnév először az 1862. évi veszprémi sematizmusban tűnik fel,⁷ és innen ter-

---

³ Archontológia I. 66. (41. jegyzet), 84.

⁴ Cod. dipl. Croat. XV. 172–173. (1376. január 23. Domokos boszniai kinevezése a Győrbe távozó Péter helyére); 205–206. (1376. május 5. Péter zárai plébános zárai érseki kinevezése a Boszniába távozó Domokos helyére) Hibátlanul hozza az adatokat EUBEL I. 146., 293., 555. Meg kell azonban jegyezni, hogy a munkájához készített indexben Engel a boszniai, győri és veszprémi püspököket helyesen egy személynek tekintette: Archontológia II. 191.

⁵ Péter győri és veszprémi püspökre l. Archontológia I. 71., 78., EUBEL I. 293., 555. Péterről mint veszprémi püspökről Engel utolsó adata 1378. július 14., és mivel az egyház 1379. január 11-én már üresedésben van, a püspök halála a két időpont közé tehető. Bár halála időpontjával EMERICUS GASIĆ: *Brevis conspectus historicus dioecesium Bosniensis-Diacovensensis et Sirmiensis. Mursae (Osijek) 1944.* (továbbiakban: GASIĆ 1944.) 17–18. az 1379. évet tünteti fel, az 1378. év valószínűbb.

⁶ Pl. HODINKA ANTAL: *Tanulmányok a bosnyák–djakovári püspökség történetéből.* (Értekezések a történeti tudományok köréből XVII/3.) 89.; *Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. A veszprémi püspökség római oklevéltára. II. 1276–1415.* Budapest 1899. LIII. (3. jegyzet), amely kritikusan említi is, hogy a sematizmusok Siklósinak nevezik, de nem ismeri ezt alátámasztó forrást, illetve IV. 1492–1526. Budapest 1907. XXXIX.

⁷ *Schematismus venerabilis cleri almae dioecesis Weszprimiensis a Sancto Stephano protorege anno Christi MIX fundatae ad annum Domini MDCCCLXII. Weszprimii 1862. 7.* Az egygyel korábbi sematizmus – *Schematismus ... ad annum MDCCCLIX.* Pestini 1859. 7. – még nem ismert Péter nevű püspököket az 1370-es évekből.

jedt tova a győri és a boszniai sematizmusokra.⁸ Azt azonban mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a Kán nembeli Siklósiak nemzedékrendjébe a püspök és alább bemutatandó rokonsága nem helyezhető el;⁹ ez esetben tehát egy jelentősebb földesúri település jobbágy származású lakójára kellene gondolnunk, amit adataink alapján nyugodtan kizárhatunk. Péter győri püspöksége idejéből fennmaradt pecsétje sem könnyíti meg a kérdés megoldását, hiszen azon nincs olyan motívum, amely tulajdonosának családjára utalna.¹⁰

A püspök – miként az felívelő egyházi karrierjéből is látható – Lajos király bizalmasai közé tartozott. 1358-ban például ott találjuk azon öt főpap és hat báró között, akik uralkodójukkal együtt esküt tettek a király és Ragusa között létrejött szerződés betartására;¹¹ ekkor Lajos őt küldte Ragusába, hogy nevében fogadja a város hűségesküjét.¹² Midőn a király 1371-ben az ő érdekében nyújt be kérvényt a pápához, egyenesen tanácsosának (*consiliarius*) nevezi,¹³ amely után korántsem meglepő, hogy 1376-ban is ott találjuk azon főpapok és bárók között, akik szavatolják a király és az aquileiai pátriárka közötti, Velence-

---

⁸ Az 1918. évi győri sematizmusban még nem, az 1928. évben azonban már szerepel a Siklósi név, így bekerült az 1968. évi standard sematizmusba is. A püspököt az általam felhasznált 1870., 1896. és 1916. évi boszniai sematizmusok is egyszerűen Péternek nevezik. GASTÓC 1944. 17. is óvatosan fogalmaz, midőn „a Siklósinak mondott Péterről” ír. A püspököt Siklósinak nevezi legújabbban ENGEL PÁL–KOSZTA LÁSZLÓ: Boszniai püspökség püspökei, Győri püspökség püspökei, Veszprémi püspökség püspökei. In: Korai Magyar Történeti Lexikon (9–14. század). Főszerk. KRISTÓ GYULA, szerk. ENGEL PÁL és MAKK FERENC. Budapest 1994. (továbbiakban: KMTL) 125., 244., 729. és ROKAY PÉTER: Bosnyák-magyar kapcsolatok. (továbbiakban: ROKAY) In: Uo. 123.

⁹ ENGEL PÁL: Magyar középkori adattár. Középkori magyar genealógia. CD-ROM. (Arcanum Digitéka) Budapest 2001. (továbbiakban: Genealógia) Kán nem 2.: Siklósi.

¹⁰ A középkori Magyarország főpapi pecsétjei a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának pecsétmátsolat-gyűjteménye alapján. Szerk. BODOR IMRE. Budapest 1984. 51. (54. szám)

¹¹ Cod. dipl. Croat. XII. 484.

¹² Uo. XII. 485–486.

¹³ Uo. XIV. 370–374. Olykor bírótársként részt vett a fontosabb ügyek eldöntésében, pl. 1356-ban: Anjou-kori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. Szerk. NAGY IMRE, TASNÁDI NAGY GYULA. I–VII. Budapest 1878–1920. (továbbiakban: AO) VI. 524., vagy 1358-ban: uo. VII. 466.

ellenes megállapodást.¹⁴ Nem foglalkozva most a bosnyák-magyar kapcsolatokban játszott szerepével,¹⁵ sem egyháznagyi tevékenységével,¹⁶ jól látható, hogy a korszak egyik jelentős egyházi és politikai szereplőjéről van szó.

1369. augusztus 2-án két előkelő rokonság jelent meg a pozsegai káptalan előtt, hogy egy egyszerű csereszerződést írásba foglaltassanak. Az egyik a Zsadány nemből származó Velikei Bekefi Miklós mester és családja,¹⁷ a másik Péter boszniai püspök és atyafiai. Az ügyletről kibocsátott oklevél jogi tartalma bennünket most kevésbé érdekel: Miklós mester és fiai átadták a másik félnek bresztóci vásárolt birtokrészüket, akik egy Lajos királytól adományul nyert cirkveniki birtokrészt adtak érte cserébe.¹⁸ Sokkal érdekesebbnek tűnik, ha végigtekintünk a püspök felsorolt rokonain. Az oklevél eddig talán azért kerülhette el a kutatás figyelmét, mivel az oklevél hátoldalára írott XVIII. századi tartalmi összefoglaló, és az ez alapján készült mai levéltári regeszta a Bekefiak és a boszniai káptalan csereszerződésére utalnak.¹⁹

---

¹⁴ Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Cura et studio GEORGH FEJÉR. I–XI. Budae 1829–1844. IX/5. 95.

¹⁵ ROKAY 123.; Uő.: Boszniai püspökség. In: KMTL 125.

¹⁶ Pl. ERŐSS ISTVÁN: A győri egyházmegye története 1526-ig. Kézirat. Egyházmegyei Levéltár, Győr. 713–715. (A munka ismeretéért Vajk Ádámnak tartozom köszönettel.); Die Einnahmen der Apostolischen Kammer unter Innozenz VI. Hrsg. von HERMANN HOBERG. II. Munich 1972. 9.; Monumenta Vaticana Croatica 1. (Croatia Christiana, Fontes 12.) Zagreb–Rim 1996. 160/260. (Az adatot Szovák Kornélnak köszönöm.)

¹⁷ Leszármazásukra l. Genealógia, Zsadány nem 1.: Velikei.

¹⁸ Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Levéltár. (továbbiakban: Dl.) 87 439., szövegét l. a függelékben. A Velikeiek cirkveniki részüket négy évvel később egy hasonló csereszerződéssel egészítették ki: ekkor Odolja birtokot adták cserébe a Treutul család *Cwerkwenik alio nomine Stresewch tertio nomine Prezahlach* birtokáért (1373: Dl. 87 475.). A Treutulok viszont éppen 1369-ben vásárolták meg a Velikeiektől szorongatott nemesektől, illetve kapták adományba a királytól e birtokot (*Streseulch alio nomine Pleyechalast* stb. névalakban, Dl. 87 442–87 444., 87 446.). Az egyik név magyarazza az általunk vizsgált oklevél hátoldalán lévő egykorú feljegyzést (*Stresewch*). Az 1369. évi két adomány között nincs ellentmondás, hiszen egy oklevél *Cerkvenyk districtus*-ról számol be (Dl. 87 446.), illetve a Treutulok birtokát birtokrésznek nevezi (Dl. 87 449.). Nyilván elkülönült kis településekről van szó.

¹⁹ Az oklevélre mégis e regesztának köszönhetően bukkantam. Szövegét l. A középkori Magyarország levéltári forrásainak adatbázisa. DL–DF 4. 2. Szerk. RÁCZ GYÖRGY. CD-ROM. (Arcanum Digitéka) Budapest 2003.

Péter püspök legközelebbi rokona minden bizonnyal Szapolyai (*de Zapolya*) Dénes mester lehetett, akit az oklevél unokaöccsének (*nepos*) nevez. Őt követte Kelemen mester boszniai éneklő-, Demeter mester pozsegai olvasókanonok,²⁰ Bálint mester boszniai kanonok, majd Szapolyai György fia Fülöp mester, végül a sort Benedek bácsi főesperes és testvére, Demeter zárja – az oklevél őket összefoglalóan a püspök atyafiaiként (*fratres*) tünteti fel. Első pillantásra szembetűnő, hogy a felsorolt hét rokon közül négyen egyházi pályára léptek, ráadásul egy kivétellel dignitárius kanonokok lettek – aligha függetlenül püspöki rokonuktól és pártfogójuktól, akit a pápa 1371-ben is abban a kegyben részesített, hogy egyházának három egyszerű és két dignitárius kanonoki javadalmát szabadon, a neki tetsző személyeknek adományozhatja.²¹ Ami viszont meglepő, hogy a három világi rokon közül kettő neve mellett is megtaláljuk – de talán a harmadik mellé is oda kell értenünk – a mester (*magister*) tiszteleti címet, amit vélhetően nem pusztán a püspöki rokonság, hanem a család társadalmi pozíciója indokol.²²

A felsoroltak pontos rokoni kapcsolatát egy 1361. évi oklevél világítja meg. Ekkor a püspök és testvére, Györke *comes* György fiainak: Fülöpnek, Kelemennek, Bálintnak és Demeternek, azaz leánytestvérük fiainak adományozták a Valkó megyei Jakab- és Borcsinfalva nevű településeket.²³ Ez alapján meglehetősen egyértelműséggel kijelenthetjük, hogy a püspök *nepos*aként szereplő Szapolyai Dénes mester mögött Györke fiát, a négy testvér mögött a püspök leányági unokaöccseit kell látnunk, míg az utolsó testvérpárról csak valószínűsíthetjük, hogy ők Péter ezeknél távolabbi, de – tekintettel arra, hogy a királyi adomány rájuk is kiterjedt – viszonylag mégis közeli rokonai, talán unokatestvérei lehettek.

Nevezhetjük mindezek alapján a vizsgált boszniai, később győri, majd

---

²⁰ Pápai tized-szedők számadásai 1281–1375. Vatikáni Magyar Okirattár I/1. Budapest 2000. (reprint) 498. szerint 1368 októbere és 1369 októbere között Péter fia Péter pap engedélyt kapott arra, hogy bár a pozsegai olvasókanonoki javadalom részére tett adományozása idején kiközösítették, mégis elfoglalhassa javadalmát. Ez vélhetően azt mutatja, hogy Demeter ekkoriban lett olvasókanonok, és nem kizárt, hogy perben állt ezzel a Péterrel.

²¹ Cod. dipl. Croat. XIV. 370–374.

²² A korabeli mester tiszteleti címre l. Engel Pál : Nagy Lajos bárói. Történelmi Szemle 28 (1985) 401.

²³ Cod. dipl. Croat. XIII. 169–170.

veszprémi püspököt Szapolyai Péternek? Sajnos más oklevél sem teszi ki a neve mellé a származásra utaló „előnevet”, mindazonáltal a válasz gyaníthatóan igenlő. Bár nem zárhatjuk ki azt a lehetőséget, hogy a rokonság Szapolyához is vásárlás útján jutott hozzá, az azonban bizonyos, hogy már 1351-ben – Péter boszniai lektorsága idején – e Pozsega megyei környéken éltek. Ekkor ugyanis Péter és testvére attól a Csák nembeli Cimba családtól²⁴ vásárolta meg a fenti Valkó megyei településeket, Jakab- és Borcsinfallát,²⁵ amely magát általában Orbovainak vagy Dobócinak nevezte: e két település pedig csaknem szomszédos Szapolyával, tehát az előbb zálog-, majd adásvételi ügyletet vélhetően a szomszédság természetes hozadékának tekinthetjük.²⁶

* * *

A fentiek közvetlenül nem segítenek a Szapolyaiak származásával kapcsolatos rejtély megoldásában,²⁷ hiszen egyelőre nem tudjuk e XIV. századi családfatöredéket (lásd a függelékben) összekötni a XV. század második feléből – egyébként nagy számban – ismert Szapolyaikkal.²⁸ Ha hihetünk az 1330-as évek pápai adószedőinek, az Árpád-korban egyszer, 1258-ban említett Szapolya *predium* az Anjou-kor elejére két templomos falura bomlott.²⁹ Nem kizárt, hogy a fent elemzett 1369. évi oklevél csupán az egyik falu ez időtájbeli birtokosait mutatja be. Ismerünk ugyanis két évvel későbbről egy Szapolyai Demeter fia Jánost három leányával és vejével,³⁰ továbbá 1374-ből egy István fia Andrászt.³¹

---

²⁴ Leszármazásukra l. Genealógia, Csák nem 2.: Dobóci (Orbovai).

²⁵ Cod. dipl. Croat. XII. 18–20.

²⁶ A települések elhelyezkedésére l. ENGEL PÁL: Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a középkori Magyar Királyság településeiről. CD-ROM. Budapest 2001.

²⁷ A kérdéslegújabbáttekintésétadja KUBINYI ANDRÁS: A Szapolyaiak és familiárisaik (szervitoraik). In: Tanulmányok Szapolyai Jánosról és a kora újkori Erdélyről. (Studia Miskolcinsensia 5.) Miskolc 2004. (továbbiakban: KUBINYI 2004.) 169–194., különösen: 171–175.

²⁸ Szapolyai nevű nemesek a középkor végén felbukkannak többek között a Felvidéken és Erdélyben is. Életpályájuk bemutatására egy későbbi dolgozatban vállalkozom.

²⁹ ENGEL PÁL: Pozsega megye történeti földrajza az Árpád-kortól a XVI. századig. (kézirat) Budapest 2001. 35.; vö. CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. Budapest 1894. 432.

³⁰ Magyar Történelmi Tár II. 191–192. (Az oklevél újraközlése: Cod. dipl. Croat. XIV. 325–326.)

³¹ Cod. dipl. Croat. XV. 6. Persze meg kell jegyezni, hogy Demeter fia János lehetne akár az 1369-ben említett Demeter fia is, István fia András pedig János veje, akinek nevét az 1371. oklevél sérülése miatt nem ismerjük.

Sajnos a püspök és rokonsága birtokügyleteire egyelőre nem ismert a fent idézett három – 1351., 1361. és 1369. évi – oklevélen kívül más forrás. Az unokaöccsöknek ajándékozott két, Valkó megyei, korábban Újlakhoz tartozó falu, Jakab- és Borcsinfalva 1383-ban, a korábbi birtokos Cimba család kihaltát követően teljes természetességgel az Újlakot adományul nyerő Garaiak kezébe került,³² míg az 1369. évi cserével megszerzett bresztóci birtokrész sorsát sem tudjuk nyomon követni;³³ emellett szintén zsákcút jelentett a kevésbé gyakori keresztnevekre és apa–fiú kapcsolatokra – például Györke, György fia Fülöp – vonatkozó kutatás. Az ugyanakkor bizonyosra vehető, hogy a püspök rokonsága megérte a Zsigmond-kort: Fülöp fiáról, Péterről 1414-ből,³⁴ míg Dénes fiáról, Andrásról 1419-ből³⁵ ismerünk egy-egy említést. Családfa-töredékünkhez természetesen a királyi családot egyelőre nem tudjuk hozzákapcsolni.³⁶

---

³² Cod. dipl. Croat. XVI. 334., 346.

³³ Egy Bresztóc nevű település később az Asszonyfalvi Ostfiak Szlavóniába szakadt ága, a Bresztóciak kezén tűnik fel. Leszármazásukra l. Genealógia „Osli nem 3. tábla: Ostfi (asszonyfalvi)” Bresztócot és Szentmártont Ostfi Domokos macsói bán felesége, Gilétfi Miklós leánya útján szereztek meg, vö. 1336: AO III. 278., Anjou-kori Oklevéltár. XX. (1336) szerk. PITY FERENC. Budapest-Szeged 2004. 225. szám. Az oklevelünkben említett bresztóci, Tamás fia Miklóstól vásárolt birtokrész ettől bizonyára eltérő birtokjog lehetett.

³⁴ Zsigmondkori Oklevéltár. I–II. (1387–1410) Összeállította MÁLYUSZ ELEMÉR. Budapest 1951–1958.; III–VII. (1411–1420) Mályusz Elemér kéziratát kiegészítette és szerkesztette BORSA IVÁN. Budapest 1993–2001.; VIII–IX. (1421–1422) BORSA IVÁN–C. TÓTH NORBERT. Budapest 2003–2004.; X. (1423) C. TÓTH NORBERT. Budapest 2007. (továbbiakban: ZsO) IV. 2210. szám. Ugyanezen oklevél átírása szerint – Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény. (továbbiakban: Df.) 243 946. (vö. ZsO VI. 203. szám) – Péter 1417-ben már nem élt.

³⁵ Df. 230 991. Az oklevél két példányban maradt fenn, a ZsO VII. 1140. számú kivonat a másik példányról készült, ahol az apa neve valóban tollban maradt.

³⁶ Pusztán a nevek alapján felmerülhet, hogy Dénestől származna a XV. század végén a Beriszlókkal sógorságba kerülő Szapolyai Dienesfi család (rájuk l. KUBINYI 1994. 171.), míg Fülöp fia Pétertől a Szapolyaiakkal közeli rokonságban álló Petrovithok (rájuk Uo. 172–173.). Utóbbi azonban egyértelműen kizárható, hiszen Péter 1417 előtt örökös nélkül hunyt el, amit az is igazol, hogy 1414-ben egy eltartási szerződés fejében lemondott öt faluban lévő birtokrészeiről a Bresztóci (Ostfi) család részére (vö. a 33–34. jegyzettel). Az előbbi lehetőséget viszont nem lehet kizárni: a család ugyanis nyilván a Zsigmond-korban élt és 1411-ben említett Dénesről kapta a nevét (ZsO III. 872. szám), aki viszont azonos személy is lehet az 1369-ben említett Dénessel (hiszen utóbbi bizonyosan 1351 után született, tehát élhetett még 1411-ben). Így a királyi család kizárásos alapon vagy a családfákon ábrázolt Demetertől származik, vagy más ágból, és persze a leányági leszármazás lehetőségét sem zárhatjuk ki.

Úgy tűnik, hogy az igazi rejtély megoldásához, azaz hogy ki volt Szapolyai Vajdafi László – a két nádor, Imre és István apja –, és miért nevezték így, továbbá, Pozsega megye nemesi társadalmára vonatkozó kutatás szükséges, már csak azért is, mert az már most kijelenthető, hogy a család a forrásokban nem mindig Szapolyai néven szerepel. Dolgozatom legfőbb eredményének tehát azt tartom, hogy eggyel gyarapítottam az eddig ismert, országos tisztséget viselt Szapolyaiak számát.³⁷

***

Függelék 1369. augusztus 2.

A pozsegai káptalan előtt Velikei Bekefi Miklós mester és fiai elcserélik bresztóci birtokrészüket Péter boszniai püspök és rokonai cirkveniki birtokrészére.

Capitulum ecclesie Beati Petri de Posaga universis Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris salutem in salutis Largitore. Quoniam unicum est oblivionis remedium, scriptura, que calumpniis infert silencium et modos contencionis explicans sua serie loquitur presentibus et posteris veritatem, proinde ad universorum tam presencium, quam futurorum noticiam harum serie volumus³⁸ pervenire, quod magistri Nicolaus filius Beke de Velyke et Paulus filius eiusdem magistri Nicolai pro se et pro Andrea ac Nicolao similiter filiis ipsius magistri Nicolai omne onus seu gravamen ex parte ipsorum in facto infrascripto in se ipsos assumpmendo³⁹ ab una parte, venerabilis in Christo pater, dominus Petrus, Dei et apostolice sedis gracia episcopus ecclesie Boznensis et magister Dyonisius de Zapolya, nepos eiusdem domini episcopi pro se personaliter et pro discretis viris, magistris Clemente cantore predictae ecclesie Boznensis ac Demetrio lectore prescripte ecclesie nostre, item Valentino

---

³⁷ Csupán érdekességként jegyzem meg, hogy a Cod. dipl. Croat. kiadói véletlenül még tovább bővítették a méltóságviselő Szapolyaiak számát, amennyiben három 1392. évi méltóságsorban Szapolyai Jánost tüntetik fel országbíróként. Ez elírás Kaplai János helyett: Cod. dipl. Croat. XVII. 477., 479., 484.

³⁸ Az eredetiben: *wolumus*.

³⁹ Az eredetiben: *assumpendo*.

canonico prelibate ecclesie Boznensis, magistro Phylippo filio Georgii de dicta Zapolya, necnon Benedicto archydiacono ecclesie Bachyensis et Demetrio fratre eiusdem cum sufficientibus litteris procuratoriis honorabilis capituli antedictae ecclesie Boznensis ex altera coram nobis personaliter constituti in quibusdam porcionibus eorum possessionariis infrascriptis in comitatu de predicta Posaga habitis ipsos contingentibus tale concambium perpetuo duraturum se et predictos alios fecisse sunt confessi oraculo vive vocis, quod iidem Nicolaus et Paulus magistri, Andreas ac Nicolaus filii ipsius magistri Nicolai totam porcionem possessionariam condam Nicolai filii Thome de Breztouch in quadam villa similiter Breztouch vocata, possessioni sue scilicet magistri Nicolai et fratrum suorum Orboua nuncupate in quadam parte vicinanti, habitam ab eodem Nicolao filio Thome mediantibus litteris nostris patentibus exinde confectis, prout in eisdem vidimus contineri, per modum perpetue empchonis sibi, scilicet magistro Nicolao olym deventam cum omnibus utilitatibus et pertinenciis suis, cuiusvis nominis vocabulo vocitentur, prenominitis Petro episcopo, magistris Dyonisio, Clementi cantori, Demetrio lectori, Valentino canonico, Phylippo filio Georgii, Benedicto archydiacono et Demetrio fratri eiusdem, econverso autem iidem dominus Petrus episcopus magisterque Dyonisius nepos suus, ut premittitur, ex parte sui personaliter comparentes, ex parte autem predictorum fratrum suorum premissa auctoritate procuratoria similiter totam quandam porcionem possessionariam olym Mathey filii Mortonus hominis absque heredum solacio de medio sublata in possessione Ciurkvenik vocata habitam per excellentem principem, dominum nostrum Lodovicum, eadem Dei gracia inclitum regem Hungarie mediantibus litteris suis privilegialibus, prout similiter in eisdem haberi conspeximus manifeste, nove sue regie donacionis titulo ipsis traditam modo simili perpetualiter et donatam, similiter cum omnibus utilitatibus et pertinenciis suis, quovis nomine censeantur, preallegatis magistro Nicolao filio Beke et filiis suis dedissent, donassent, tradidissent et assignassent, ymmo dederunt et tradiderunt tenore presencium coram nobis utrobique in heredum heredes iure perpetuo et irrevocabiliter possidere, tenere pariter et habere, assumptentes⁴⁰ nichilominus mutua vicissitudine in dictis porcionibus permutatis sese pacifice et indempniter conservare ac ab omnibus

---

⁴⁰ Az eredetiben: *assumpentes*.

impetitoribus temporis in processu similiter se et suos posteros committentes⁴¹ expedire et defendere in hac parte propriis laboribus et expensis, quod si aliqua parcium facere recusaret vel non posset, extunc hec pars contra partem alteram premissa observantem in scrupulo recidive quescionis convinceretur eo facto. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam ad petitionem parcium prescriptarum eisdem partibus presentes concessimus litteras pendentis sigilli nostri munimine roboratas ac alphabeto trium litterarum intercisas. Datum feria quinta proxima post festum Beati Petri apostoli Ad vincula, anno Domini M^o CCC^{mo} LX^{mo} nono.

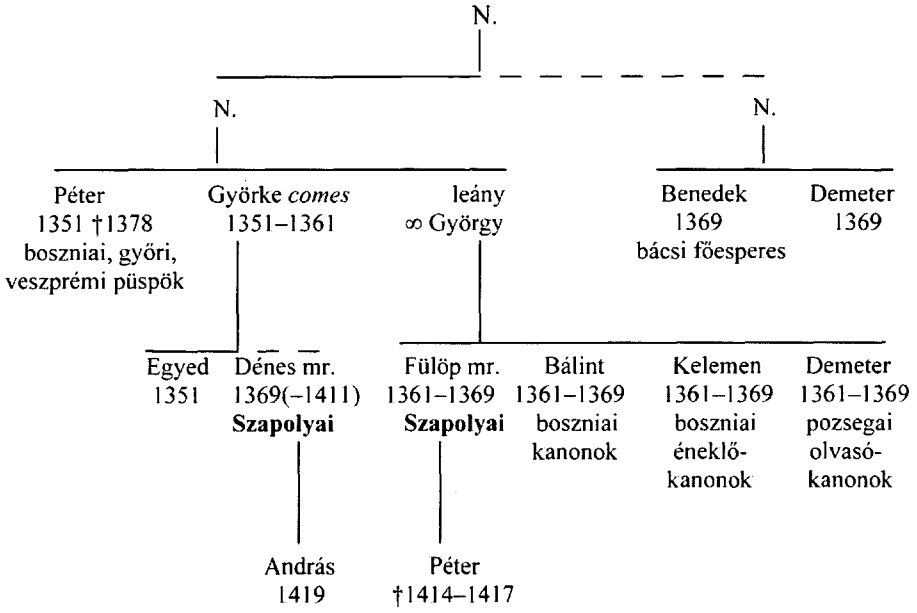
Hártyán, függőpecséttel, szöveg felett ABC chirographummal. Hátoldalán egykorú írással: Stresewch, illetve XVIII. századi tartalmi összefoglaló: Cambiales, mediantibus quibus capitulum Bosnense possessionem suam Breztuch vocatam cum possessione magistri Beke de Velike Ciurkvenik appellata⁴² permutat, in capitulo B(eati) Petri de Posega emanatae. Dl. 87 439. (Esterházy család hercegi levéltár, Repositorium 43–B–27.)

---

⁴¹ Az eredetiben: *commitentes*.

⁴² Ehelyett hibásan: *appellatam*.

Péter püspök rokonsága

Bishop Peter and his family (The first Szapolyais)

The study deals with the origin and family relations of Peter, bishop of Bosnia (1356–1376), later Győr (1376–1377) and Veszprém (1377–1378), who played an important role in contemporary Hungarian politics. An obscure tradition – perhaps spreading from the 19th century diocese of Veszprém – suggests that he could be identified as Peter of Siklós, however it seems to be unpalusible, and in lack of relevant sources it couldn't have been proved yet. The author in accordance with an unedited charter from 1369 demonstrates the family members of bishop Peter: they were from *Szapolya* (former Pozsega county), hence the bishop also can be identified as Peter of Szapolya. Experts always were interested in the origins of the Szapolyais, the most powerful aristocratic – later royal – family of late medieval Hungary. Though the family tree of bishop Peter at present cannot be connected to that of the royal family's, however it is an interesting result that one of the Szapolyais – one century before the royal branch had achieved its first baronian dignity – in the 14th century already played a significant role in the country. The study ends with an appendix consisting of the above-mentioned charter and family tree fragment.